

Римська імперія. Октавіан Август.

1. Що таке тріумвірат?

**2. Коли в Римі було встановлено
диктатуру Гая Юлія Цезаря?**

3. За яких обставин загинув Юлій Цезарь?

Періодизація історії стародавнього Риму

I-царський період (753 – 509 рр. до н.е.), що розпочався утворенням Риму та завершився вигнанням останнього царя Тарквінія Гордого та встановленням аристократичного республіканського ладу;

II преспубліканський період (509 – 31 рр. до н.е.), який був добою становлення Риму як непереможного військово-політичного механізму;

III період ранньої Імперії (31 р. до н.е. – 193 р. н.е.), впродовж якого Римська держава досягла найвищої могутності та процвітання;

IV період пізньої Імперії (193 р. – 476 р.), коли відбувся перехід від завойовницької стратегії до оборонної, спрямованої на утримання захоплених територій і збереження цілісності держави.

Для періоду пізньої Імперії (193 – 476 рр.)

характерні були
насамперед перехід від
завойовницької політики
до оборонної стратегії,
спрямованої на
утримання захоплених
територій, а також
запеклі спроби зберегти
цілісність держави на тлі
зростаючої анархії та
перетворення армії з
інструменту політики на
чинник розкладання
політичної системи.

Арка Септимія Севера.
Сучасний вигляд

У період ранньої Імперії

(31 рік до н.е. – 193
рік н.е.)

Римська держава
сягнула вершини своєї
могутності та
процвітання за умов
установленого
Октавіаном Августом
“римського миру”, а
також великих успіхів
у справі романизації
підкореного
населення.

Колізей.
Сучасний вигляд

Риси Римської Республіки

Управління у провінціях здійснюють проконсули та претори

Збройні сили підпорядковані сенату

Наявність колегіальної влади (сенат – Народні збори)

Державні посади – виборні (народні трибуни, магістрати)

Обмежений термін обрання урядовців

Другий Тріумвірат

Криза, що тривала майже століття (II—I ст. до н. е.), привела до завершення періоду республіки. У завойованих територіях, провінціях почалися повстання. У Римі спалахнула боротьба за спадщину Цезаря. Навладу претендували **Марк Антоній та Октавіан Август.**

Велику популярність здобув вірний помічник Цезаря — Марк Антоній, який став консулом. Але несподівано для Антонія в Римі з'явився Гай Октавіан, юнак із патриціїв, якого Цезар усиновив кілька років тому, тож він став іменуватися Гай Юлій Цезар Октавіан.

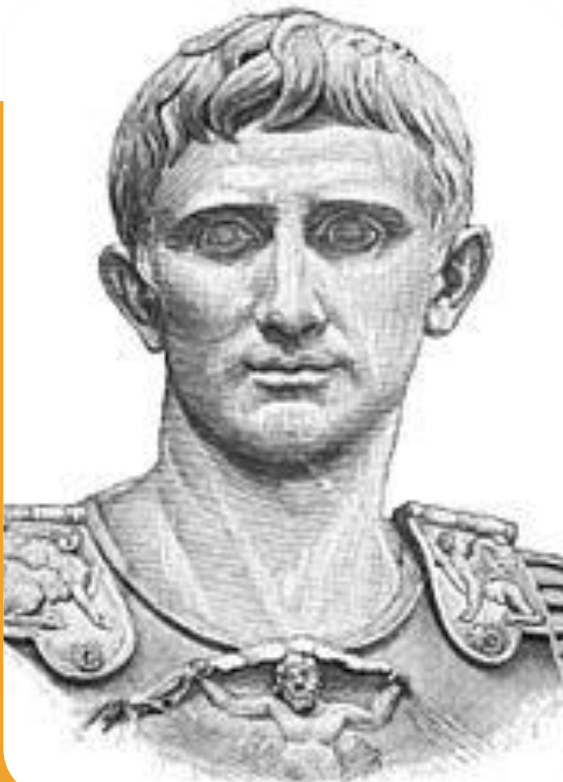
Другий Тріумвірат

У 43 р. до н. е. три полководці-цезаріанці — **Октавіан, Антоній і Лепід** уклали союз правителів — другий тріумвірат. Тріумвіри здобули необмежені права «для впорядкування Республіки». Вони ввели війська в Рим. Почалася розправа з противниками Цезаря. Загинуло 300 сенаторів і 2 тис. багатих римлян, а їхнє майно було захоплено. Під час терору загинув і великий оратор Цицерон — запеклий противник Марка Антонія.

Цицерон виступає в Сенаті Риму, фрески Цезаря Маккарі, 1882–88

Октавій

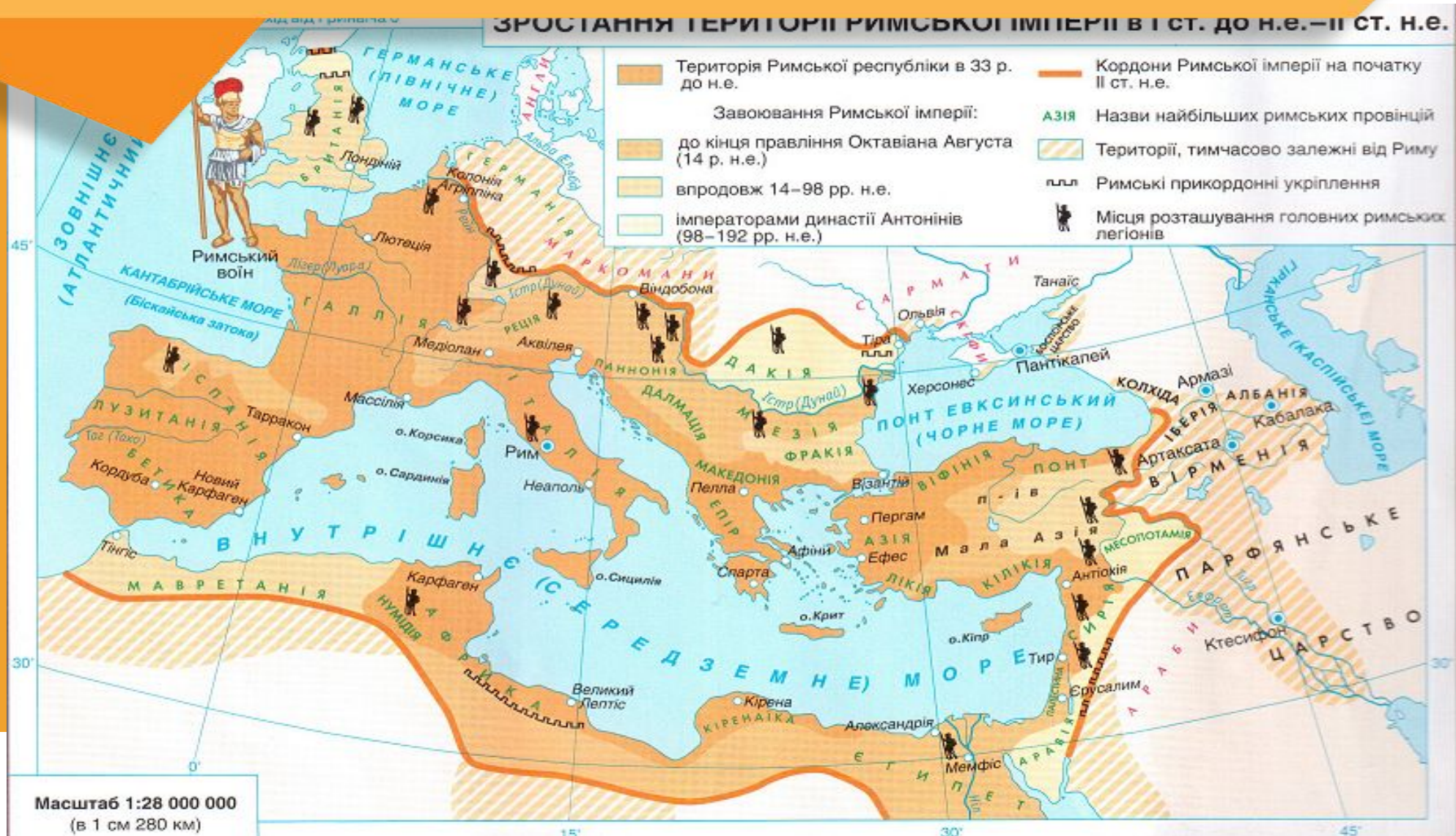
Марк Антоній

Лепід

**Другий тріумвірат
43 р. до н.е.**

Тріумвіри поділили між собою Римську державу. Октавіан узяв собі Італію і західні провінції. Антоній вирушив у східні провінції, де одружився з єгипетською царицею Клеопатрою і залишився жити в Александрії. Лепіду дісталася Африка.

Битва при Акції (2 вересня 31 до н. е.) — остання велика морська битва античності

Незабаром Октавіан позбавив Лепіда влади тріумвіра. Октавіан і Антоній залишилися вдвох, проте й вони не змогли розподілити владу, і між ними почалася війна.

У 31 р. до н. е. під час битви біля мису Акцій (береги Західної Греції) союзниця Антонія єгипетська цариця Клеопатра раптово наказала своїм кораблям повернутися до Єгипту. Антоній кинувся їй навздогін. Кілька днів воїни чекали повернення свого командира та, не дочекавшись, перейшли на бік Октавіана.

Марк Антоній

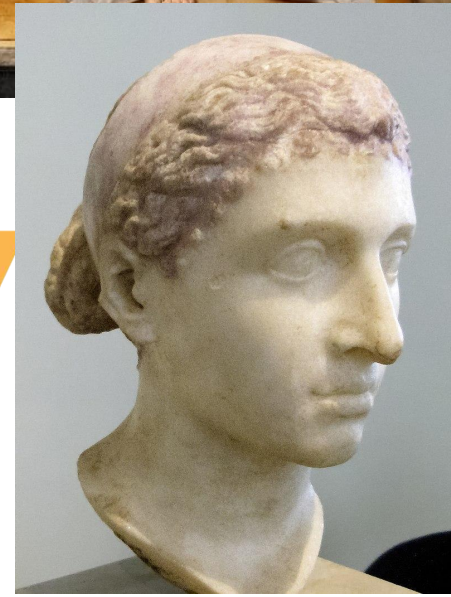
Лепід

Однак основною метою, що ставив перед собою Антоній, вступаючи в бій, могла бути спроба прорвати блокаду, але цей задум був здійснений невдало: прорвалася менша частина флоту, а сухопутна армія Антонія без бою перейшла на бік Октавіана, чому передували, ймовірно, перемовини перед битвою. Октавіан здобув рішучу перемогу, домогся беззастережної влади над римською державою й у підсумку став першим римським імператором (з 27 до н. е. під іменем Августа).

Клеопатра

Битва при Акції (2 вересня 31 до н. е.) — остання велика морська битва античності.

Вирішальна битва між флотами Марка Антонія й Октавіана завершила громадянські війни у Римі.

Ionian Sea

Battle of Actium

September 31 BC

of Battle

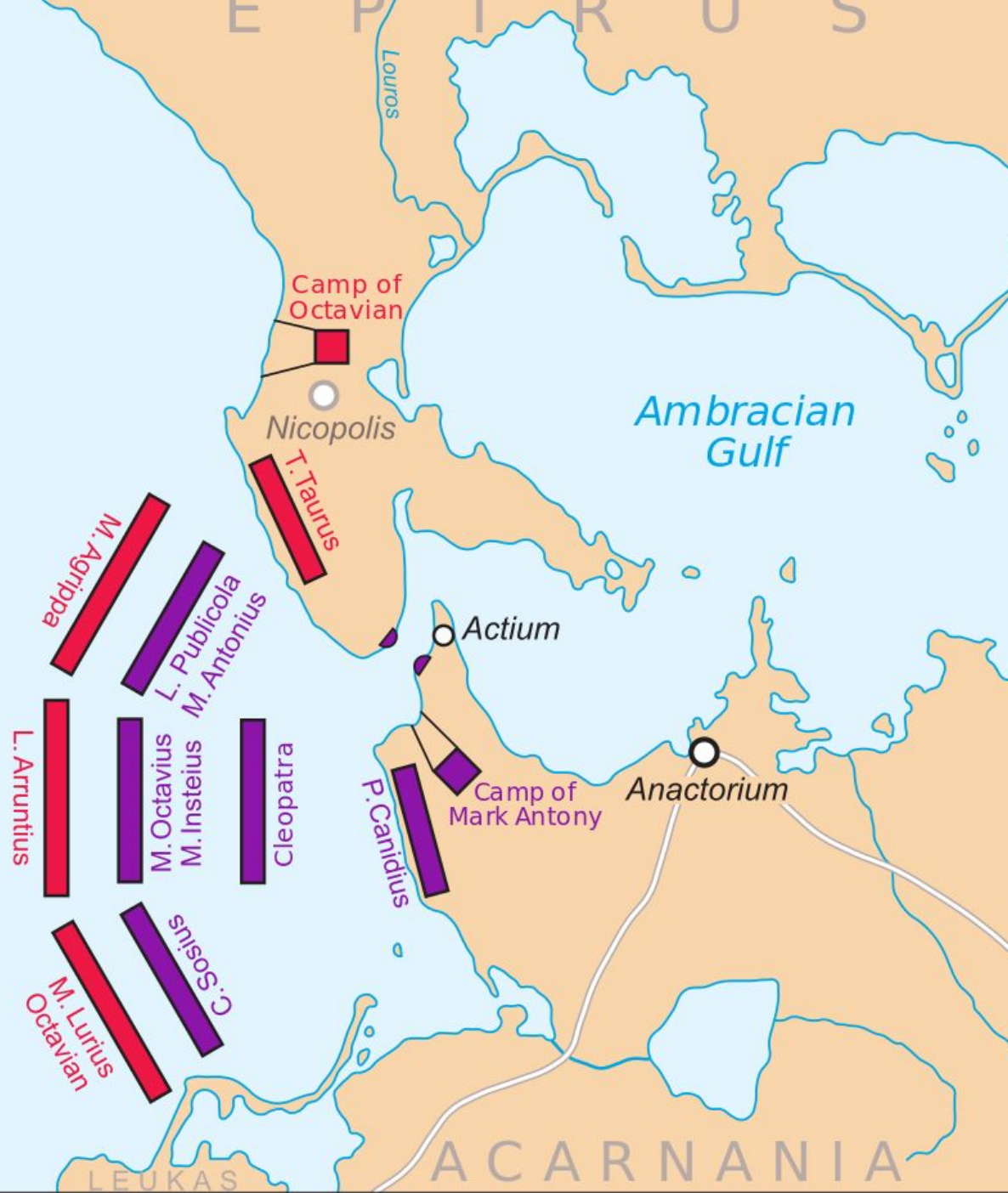
Octavian

Mark Antony

Coastal fortification

Walls

0 20 km

Анісе Лемоньє.
Смерть Антонія (1780-ті)

Октавіан узяв у полон Клеопатру і наказав стежити за нею, щоб потім під час тріумфу привезти до Риму. Клеопатра вирішила покінчити життя самогубством. Вона наказала рабу принести зі смоковою (інжиром) змію, обдуривши варту. Від укусу змії і загинула Клеопатра.

Клеопатра VII

Таким чином,
Єгипет став
звичайною
провінцією Риму, а
Октавіан залишився
єдиним господарем
володінь Риму.
Це був період
закінчення
громадянських війн
та водночас
початок імперії.

У 27 р. до н.е. його проголосили довічним трибуном, консулом та цензором. Октавіан став принцепсом – головним серед senatorів та мав найвищу військову силу – імперій. Правив Римом з 30 р. до н.е. до 14 р. н. е.

Залежний від Октавіана сенат надавав йому все нові й нові титули й посади. Серед них — почесне звання Август («звеличений богами»), яке перетворилося на титул. В Октавіана була власна скарбниця — фіск. Побоюючись змов, він набрав особисту охорону — преторіанські когорти (9000 осіб). Принцепс проводив політику «батога і пряника». Незаможним громадянам він і далі роздавав гроші та хліб, влаштовував дивовижні свята, наказав спалити списки боржників

RMN-Grand Palais/Art Resource, NY

Преторіанська гвардія. Фрагмент Тріумфальної арки. 52 р. н.е.

Реформи Октавіана Августа

Реформи в управлінні

- Відновив назву Риму як республіки; поновив владу сенату, народу, але зменшив кількість senatorів (із 900 до 600).
- Пропонував посадових осіб на вибори; проголошений **принцепсом** — перший висловлював свою думку в сенаті; створив спеціальні війська для особистої охорони та правопорядку — **преторіанців**

Адміністративно-територіальні реформи

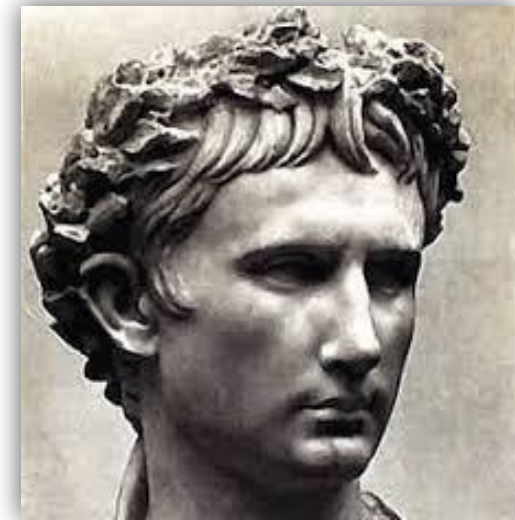
- Території поділено між сенатом (мирні території) та Октавіаном (території, де перебували легіони).
- Створено скарбниці принцепса — фіск.
- Діяльність посадових осіб залежала від волі принцепса.
- Здійснював будівництво шляхів, акведуків.
- Підкорив землі Іспанії та Галлії.
- Побудував укріплення.

Соціальні реформи та реформи культури

- Будівництво храмів, базилік, цирків.
- Покровительствував літературі, в Римі проходили літературні читання.
- Зменшив кількість рабів, надавши право їх відпускати;
- Допоміг багатодітним отримувати пільги

Возвеличення особи

Сенат присвоїв звання Август — «священний»; проголошений імператором

Терміни та поняття

Акведук (від латин. «аква»—вода, «дук» — вести) — римський наземний водогін у вигляді жолоба на високих кам'яних підпорах.

Базиліка — велика зала для судових засідань, ринкової торгівлі, дружніх зустрічей.

Принцепс (від латин. «перший») — сенатор, який був першим у списку сенаторів і мав авторитет та право першим висловлювати думку на засіданнях сенату.

Преторіанці — солдати особистої охорони полководця, згодом — солдати привілейованої імператорської гвардії, яка брала участь у палацових переворотях.

Прокуратор — управитель господарства; за часів імперії — урядовець, який відав податками, управитель імператорських провінцій.

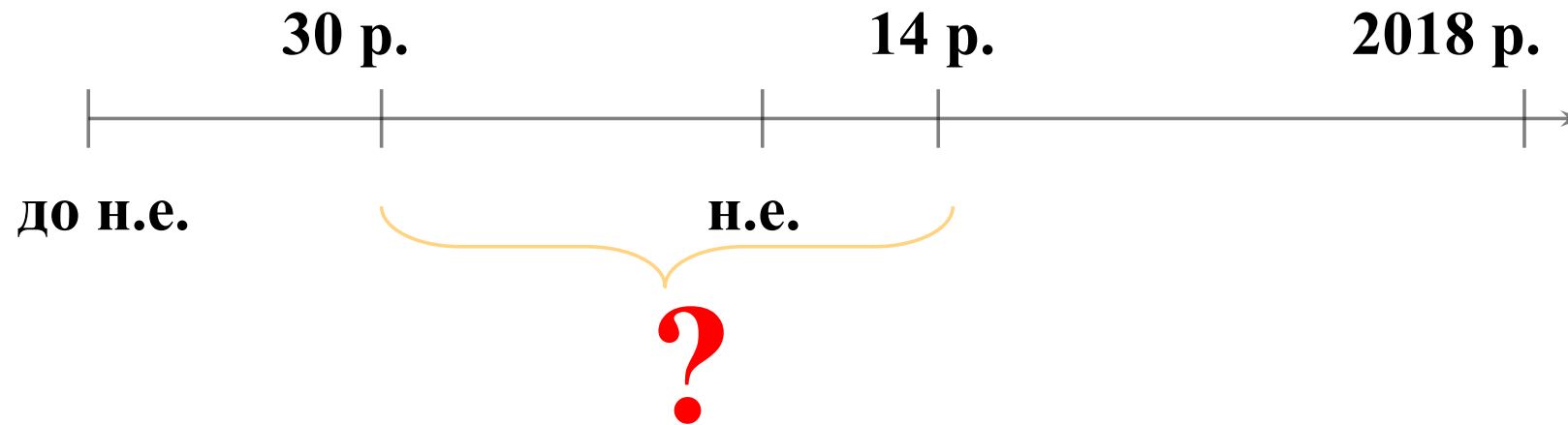
Мавзолей Августа. Рим. Марсове поле.

Хронологічна задача.

Скільки років тривало правління першого імператора Рима?

1) 30 +